“มัทนะพาธา” คีตวรรณกรรม สำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตรา

“Madanadha” The Dramatic Tone Poem for Chamber Orchestra

วรชา ออกกิจวัตร*[1] วีรชาติ เปรมานนท์*[2]
Woracha Okkitchawat*[1] Weerachat Premananda*[2]

บทคัดย่อ

บทประพันธ์เพลงมหาบัณฑิตนิพนธ์ “มัทนะพาธา” คีตวรรณกรรม สำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตรา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากวรรณคดีไทยเรื่อง มัทนะพาธา บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นบทประพันธ์ที่บรรยายถึงเรื่องราวของความรักที่มีหลากหลายอารมณ์ความรู้สึก โดยนำมาประพันธ์เป็นดนตรีพรรณนา เพื่อเล่าเรื่องและถ่ายทอดความรู้สึกในรูปแบบของดนตรีร่วมสมัย ที่ผสมผสานหลักทฤษฎีแนวคิดและเทคนิควิธีการของดนตรีตะวันตกและตะวันออก ได้อย่างประสานกลมกลืน รวมทั้งการนำรูปแบบคีตลักษณ์ไทยให้เป็นวัตถุดิบหลักในการประพันธ์เพลง บทประพันธ์เพลงสำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตรานี้ มีความยาวประมาณ 20 นาที แบ่งเป็น 4 กระบวน ประพันธ์ในระบบโทนาลิตี มีการใช้บันไดเสียงเพนตาโทนิกและโมด สีสันลีลาที่แสดงเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีการวางวงจรประสานเสียงอย่างประณีต เพื่อแสดงมิติความสำคัญของศูนย์กลางเสียง

คำสำคัญ: มัทนะพาธา / คีตวรรณกรรม / วงเชมเบอร์ออร์เคสตรา

* Corresponding author, email: sawokkit13@gmail.com

[1] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[2] Master’s Degree Candidate, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

[1] อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[2] Advisor, Prof, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

Received: April 17, 2021 / Revised: July 13, 2021 / Accepted: July 13, 2021

Abstract

"Madanabadha" the dramatic tone poem for chamber orchestra is the Master Degree's composition inspired by the Royal Literature "Madanabadha" of the late King Vajiravudh, Rama VI. The music composition is intended to portray the story and express the feeling by adopting theoretical and technical approaches into dramatic and harmonic music in a format contemporary musical style which harmoniously blends Western and Eastern music. In addition, a traditional Thai musical form was further developed to create imaginative love story in different emotional angles. A duration of this chamber music composition is approximately 20 minutes which is divided into 4 movements. The composition was composed using Tonality together with Pentatonic Scale and Mode, reflecting uniqueness of Thai musical style. Harmonic progressions were meticulously arranged to show essential dimension of tone center.

Keywords: Madanabadha / Dramatic Tone Poem / Chamber Orchestra

ความเป็นมาและความสำคัญ

มนุษย์สร้างสรรค์วรรณคดีขึ้นโดยใช้ภาษาเป็นสื่อในการแสดงออก เน้นความงดงามในการใช้ภาษา ความไพเราะในด้านเสียง รวมถึงข้อคิดและคติธรรมที่ถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย โดยสะท้อนถึงเหตุการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีการดำรงชีวิตในสังคมและความเชื่อ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะปรากฏในรูปแบบของวรรณกรรมและวรรณคดี คุณค่าของวรรณคดีก่อให้เกิดสุนทรียภาพในจิตใจ ผู้ฟังที่สามารถเข้าถึงและสัมผัสได้ถึงคุณค่าความงามในวรรณคดีจะเป็นผู้ที่มีจิตใจละเอียดอ่อนและมีความคิดลึกซึ้ง

มัทนะพาธา คีตวรรณกรรม สำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตรา เป็นบทประพันธ์เพลงในลักษณะดนตรีพรรณนา ที่ประพันธ์ขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีไทย เรื่อง "มัทนะพาธา" ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มัทนะพาธา แปลว่า ความเจ็บปวดเพราะความรัก เป็นเรื่องของเทพธิดาตนหนึ่งมีนามว่า "มัทนา" เดิมทีนั้น เป็นเทพธิดา

อยู่บนสรวงสวรรค์ มีความงดงามเหนือเทพธิดาทั้งมวล ความงามของนางต้องตาเทพบุตรหลายองค์ โดยเฉพาะสุเทษณ์เทพบุตรที่หลงรักนางจนหมดหัวใจ แต่นางมัทนาปฏิเสธคำสารภาพรักของสุเทษณ์เทพบุตร ด้วยเหตุผลที่ว่า “ความรักเกิดมาจากบุคคลทั้งสองฝ่ายมิได้เกิดจากฝ่ายใดเพียงฝ่ายหนึ่ง” สุเทษณ์เทพบุตรจึงโกรธที่ถูกนางมัทนาปฏิเสธ จึงสาปนางมัทนาให้มายังโลกมนุษย์ โดยให้เกิดเป็นดอกไม้ มีสีแดงสวยงาม และมีกลิ่นหอมเย้ายวนใจ ที่มีชื่อว่า “ดอกกุพพะชะกะ” หรือ “ดอกกุหลาบ” ซึ่งดอกกุหลาบนั้นจะสามารถกลายเป็นมนุษย์ได้หนึ่งวันหนึ่งคืน เฉพาะวันเพ็ญเท่านั้น และเมื่อใดที่พบรักและสมหวังในความรัก จะกลายเป็นมนุษย์ตลอดไป ต่อมาภายหลังเมื่อนางมัทนาได้ไปพบรักก็กลับเป็นความรักที่ผิดหวังอย่างแสนสาหัส จนทำให้นางมัทนาต้องถูกสาปให้กลายเป็นดอกกุหลาบไปตลอดชีวิต จนกลายเป็นตำนานรักแห่งดอกกุหลาบ

บทประพันธ์เพลง *“มัทนะพาธา”* คีตวรรณกรรม สำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตรา มีที่มาจากการนำเนื้อเรื่องของวรรณคดีมัทนะพาธาเป็นพื้นฐานในการเล่าเรื่องผ่านบทประพันธ์ ซึ่งบรรยายถึงบรรยากาศของเรื่องราวความรัก ที่มีหลากหลายอารมณ์ความรู้สึก ทั้งความสุขใจ ความอิ่มเอมใจเมื่อยามได้พบรัก หรือแม้กระทั่งความเสียใจ ความผิดหวัง ความเจ็บปวด ความรันทดใจเมื่อยามได้พบรักที่ไม่สมหวัง โดยนำเนื้อเรื่องทั้งหมดมาสรุปและเรียงร้อยเป็น 4 ตอนสำคัญ ถ่ายทอดผ่านดนตรี 4 กระบวน นำเสนอในรูปแบบของดนตรีพรรณนา (Program Music) จากมุมมองและจินตนาการของผู้ประพันธ์ ดังนี้ กระบวนที่ 1 นามนางตำนานรัก (In the Name of Love’s Legend) กระบวนที่ 2 ประพาสไพรในพงลึก (Roaming in Deep Forest) กระบวนที่ 3 ศรรักปักหทัย (Loving Heart Arrow) กระบวนที่ 4 อาลัยรักกุหลาบแดง (Mournful Love of Red Rose) มีรูปแบบการประพันธ์บทเพลงที่ใช้สำเนียงไทยผสมผสาน โดยสร้างทำนองจากบันไดเสียงเพนตาโทนิกเพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และร้อยรับกับเนื้อหาในวรรคดีไทยได้อย่างลงตัวเพิ่มอรรถรสในการฟังดนตรีมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้บทประพันธ์นี้มีคุณค่าแก่การรับฟัง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะประพันธ์บทเพลง *“มัทนะพาธา”* คีตวรรณกรรม สำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตรา เพื่อสร้างบทประพันธ์ดนตรีพรรณนาบทใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสำเนียงไทย โดยการถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในวรรณคดีไทยผ่านเครื่องดนตรีตะวันตกมีส่วนร่วมส่งเสริมให้ผู้ฟังเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของวรรณคดีไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการประพันธ์เพลง

1. เพื่อสร้างบทประพันธ์เพลงบทใหม่ที่เป็นแบบดนตรีพรรณนาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตราที่มีสำเนียงไทยโดยถ่ายทอดผ่านเครื่องดนตรีตะวันตก

2. เพื่อเสริมสร้างจินตนาการให้กับผู้ฟังถึงบรรยากาศเรื่องราวที่เกิดขึ้นในวรรณคดีไทยเรื่องมัทนะพาธาและแสดงออกถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของวรรณคดีไทย

ขอบเขตของการประพันธ์เพลง

มัทนะพาธา คีตวรรณกรรม สำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตรา เป็นบทประพันธ์เพลงในลักษณะดนตรีพรรณนาที่กล่าวถึงวรรณคดีไทยเรื่อง มัทนะพาธา บทประพันธ์เพลงสำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตรา ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 1) ไวโอลิน 1 จำนวน 6 เครื่อง 2) ไวโอลิน 2 จำนวน 5 เครื่อง 3) วิโอลา จำนวน 4 เครื่อง 4) เชลโล จำนวน 3 เครื่อง และ 5) ดับเบิลเบส จำนวน 1 เครื่อง มีความยาวโดยประมาณ 20 นาที แบ่งออกเป็น 4 กระบวน แต่ละกระบวนมีเอกลักษณ์และลีลาการบรรเลงเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดบทประพันธ์เพลงที่เป็นแบบดนตรีพรรณนาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตราที่มีสำเนียงไทยโดยถ่ายทอดผ่านเครื่องดนตรีตะวันตกบทใหม่

2. ผู้ฟังเกิดจินตนาการถึงบรรยากาศเรื่องราวที่เกิดขึ้นในวรรณคดีไทยเรื่องมัทนะพาธาและแสดงออกถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของวรรณคดีไทย

ขั้นตอนและวิธีการประพันธ์เพลง

1. ศึกษาเรื่องราวในวรรณคดีไทยเรื่องมัทนะพาธา เพื่อนำไปตีความในการถ่ายทอดสู่บทประพันธ์เพลง

2. วางโครงสร้างรูปแบบทำนองหลัก การดำเนินจังหวะ และสังคีตลักษณ์

3. สร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงด้วยวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวความรู้สึกในรูปแบบของดนตรีร่วมสมัย

4. จัดพิมพ์และนำเสนอเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ ซึ่งประกอบด้วยบทอรรถาธิบาย และโน้ตเพลงที่สมบูรณ์

5. เผยแพร่บทประพันธ์เพลง

แนวคิดเบื้องต้นในการประพันธ์

บทประพันธ์เพลงมี 4 กระบวน คือ ช้า-เร็ว-เร็ว-ช้า ตามแบบแผนที่เหมาะสมกับเรื่องราวที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอ องค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในบทประพันธ์เพลง ได้แก่ การเลือกใช้ทำนองหลักในแต่ละกระบวน การใช้ขั้นคู่เสียง ช่วงเสียง รวมไปถึงการประสานเสียงด้วยบันไดเสียง และโมดต่าง ๆ ตลอดจนการใช้กลุ่มจังหวะซ้อน ตามความเหมาะสมของเรื่องราว มีการใช้เนื้อดนตรีแบบโฮโมโฟนี เฮเทโรโฟนี และโพลีโฟนี ประกอบกับเทคนิควิธีการประพันธ์อย่างหลากหลาย เช่น การซ้ำ การเลียน ซีเควนซ์ การพลิกกลับ การถอยกลับ การขยายส่วน การย่อส่วน และในส่วนของอัตราจังหวะ มีทั้งอัตราจังหวะธรรมดาและอัตราจังหวะผสม

อรรถาธิบายบทประพันธ์ “*มัทนะพาธา*” คีตวรรณกรรม สำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตรา

กระบวนที่ 1 นามนางตำนานรัก (In the Name of Love’s Legend)

พรรณนาถึงเหตุการณ์ในวรรณคดีตอนที่นางมัทนาถูกเทพบุตรสุเทษณ์สาปให้มาเกิดเป็นดอกกุหลาบยังโลกมนุษย์ ดนตรีสื่อถึงความงาม ความอ่อนหวาน แต่นอกเหนือจากความอ่อนหวานตัวทำนองจะแฝงไปด้วยความโศกเศร้าในเวลาเดียวกัน เพื่อสื่อถึงความทุกข์ที่นางมัทนาได้รับ นั่นคือการถูกสาปให้มาเป็นดอกกุหลาบ

สังคีตลักษณ์ของกระบวนที่ 1 เป็นแบบโซนาตา (Sonata form) ประกอบด้วย ช่วงนำ (Introduction) ห้องที่ 1–9 ช่วงนำเสนอ (Exposition) ห้องที่ 10-52 ช่วงพัฒนา (Development) ห้องที่ 53-84 และช่วงย้อนความ (Recapitulation) ห้องที่ 58-117

เริ่มด้วยช่วงนำจำนวน 9 ห้อง ในอัตราความเร็วอยู่ที่โน้ตตัวดำเท่ากับ 50 อยู่ในอัตราจังหวะ 4/4 กุญแจเสียง F ไมเนอร์ ในห้องที่ 1 แนวไวโอลิน 1 และแนววิโอลารับหน้าที่บรรเลงทำนอง โดยจะบรรเลงห่างกันด้วยขั้นคู่ 8 (Perfect Octave) ทำนองในช่วงนี้ จะให้ความรู้สึกนิ่ง และเงียบสงบ มีการใช้ความเข้มเสียงที่เบามาก (Pianissimo) ในลีลาจังหวะช้า (ตัวอย่างที่ 1)

ตัวอย่างที่ 1 แนวไวโอลิน 1 และแนววิโอลาบรรเลงทำนองในช่วงนำ (ห้องที่ 1-4)

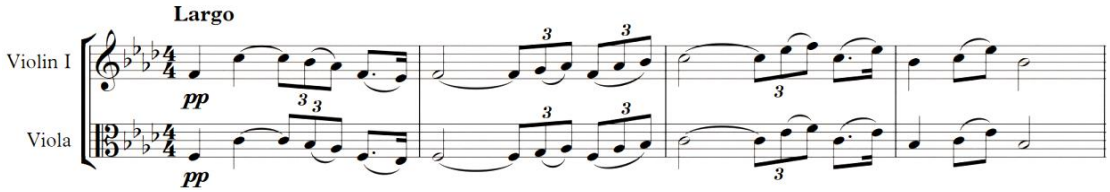

ห้องที่ 10 แนวไวโอลิน 1 บรรเลงทำนองหลักที่ 1 ของกระบวน ในอัตราความเร็วอยู่ที่โน้ตตัวดำเท่ากับ 60 มีคำกำกับ Lento ใช้เนื้อดนตรีแบบโฮโมโฟนี (Homophony) ผู้ประพันธ์เรียกทำนองหลักที่ 1 ในช่วงนี้ว่า “ทำนองมัทนา” ซึ่งทำนองมัทนานี้สร้างมาจากบันไดเสียง F เพนตาโทนิค เพื่อสื่อถึงความเป็นวรรณคดีไทย และโครงสร้างของทำนองหลักจะมีลักษณะเคลื่อนลงและเคลื่อนขึ้นสลับกัน โดยมีระยะห่างของช่วงเสียงระหว่างระดับเสียงต่ำสุดถึงระดับเสียงสูงสุดอยู่ในช่วงเสียงแคบ ผู้ประพันธ์เลือกใช้เสียงของไวโอลินในช่วงเสียงกลางเป็นตัวสื่อเพื่อให้จินตนาการถึงความโศกเศร้า เสียใจ (ตัวอย่างที่ 2)

ตัวอย่างที่ 2 ทำนองมัทนาในช่วงนำเสนอ (ห้องที่ 10-13)
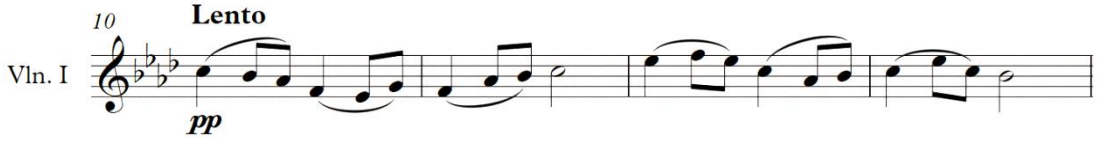
ห้องที่ 39 แนวไวโอลิน 2 เป็นผู้นำเสนอแนวทำนองหลัก ซึ่งประกอบไปด้วยโน้ต A♭ B♭ C E♭ โดยการบรรเลงแบบต่อเนื่อง (Legato) ซึ่งความสัมพันธ์ของโน้ตแต่ละชุดจะมีการเคลื่อนขึ้นเป็นซีเควนซ์ด้วยขั้นคู่ 3 หลังจากนั้นแนวไวโอลิน 1 ใช้เทคนิคการเคลื่อนแบบถอยหลัง (Retrograde) โดยบรรเลงเหลื่อมกับแนวไวโอลิน 2 หนึ่งจังหวะครึ่ง โดยการบรรเลงแบบต่อเนื่อง ประกอบไปด้วยโน้ต E♭ C B♭ A♭ หลังจากนั้นแนวไวโอลิน 1 มีการใช้เทคนิคการเคลื่อนแบบถอยหลังกับแนวทำนองหลักไปอย่างนี้เรื่อย ๆ (ตัวอย่างที่ 3)

ตัวอย่างที่ 3 เทคนิคการเคลื่อนแบบถอยหลัง (ห้องที่ 39-42)
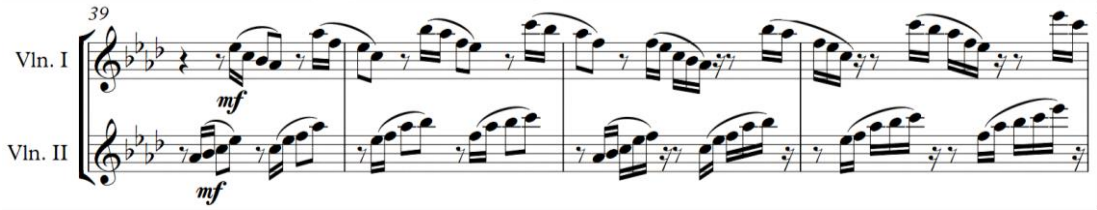
ห้องที่ 53 อัตราความเร็วอยู่ที่โน้ตตัวดำเท่ากับ 120 เข้าสู่ช่วงพัฒนา โดยแนวไวโอลิน 1 นำเสนอทำนองมัทนาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการนำเสนอในช่วงนี้เป็นการนำทำนองมัทนาในช่วงนำเสนอมาพัฒนาโดยเปลี่ยนเป็นกุญแจเสียง D ไมเนอร์ ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบ Subdominant กับกุญแจเสียง

A ไมเนอร์ ในตอนท้ายของช่วงนำเสนอ มีการใช้เทคนิคการย่อส่วนโน้ต (Diminution) จากทำนองมัทนาในแนวไวโอลิน 1 ให้กลายเป็นโน้ตเขบ็ตหนึ่งชั้นสามพยางค์ (Eighth Note Triplet) ในแนวประสาน ได้แก่ แนวไวโอลิน 2 แนววิโอลา แนวเชลโล และแนวเบส มีการประสานด้วยคอร์ดในลักษณะของแนวตั้ง โดยห้องที่ 53 มีการประสานด้วยคอร์ด Dm7 ห้องที่ 54 มีการประสานด้วยคอร์ด B♭ add9 ต่อมาห้องที่ 55 จังหวะที่หนึ่งมีการประสานด้วยคอร์ด Ddim จังหวะที่สามมีการประสานด้วยคอร์ด B♭ Major7 ห้องที่ 56 จังหวะที่หนึ่งมีการประสานด้วยคอร์ด Dm และจังหวะที่สามมีการประสานด้วยคอร์ด A7 ซึ่งกล่าวสรุปได้ว่าห้องที่ 53 และ 54 มีการประสานหนึ่งคอร์ดต่อหนึ่งห้อง และห้องที่ 55 และ 56 มีการประสานสองคอร์ดต่อหนึ่งห้อง อีกทั้งผู้ประพันธ์ยังมีการปรับเปลี่ยนอารมณ์ของทำนองให้มีความกระชับ หนักแน่น และว่องไวมากขึ้น โดยการบรรเลงในแบบสั้น (Staccato) มีการใช้ลักษณะเสียงแบบเน้น (Accent) และการใช้ความเข้มเสียงที่ดังมาก (Fortissimo) (ตัวอย่างที่ 4)

ตัวอย่างที่ 4 ทำนองมัทนาในช่วงพัฒนา (ห้องที่ 53-56)
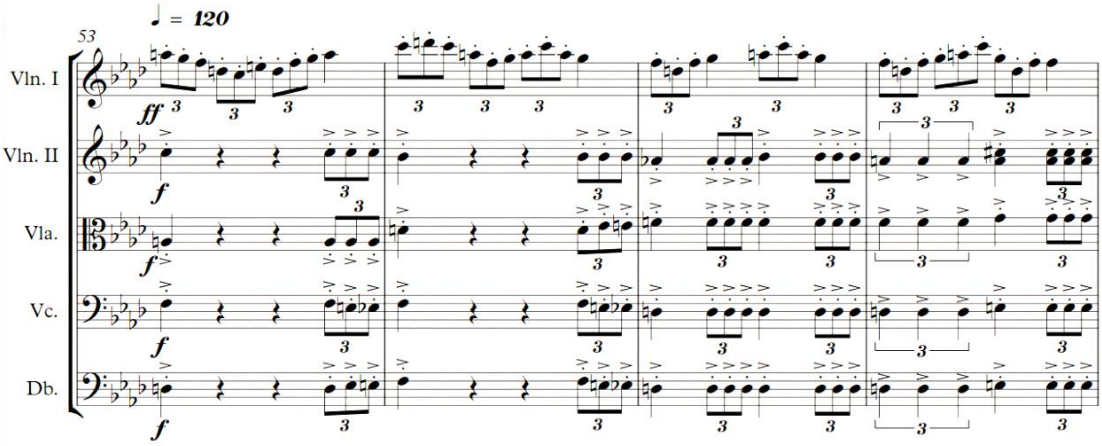
กระบวนที่ 2 ประพาสไพรในพงลึก (Roaming in Deep Forest)

พรรณนาถึงเหตุการณ์ในวรรณคดีตอนที่พระชัยเสนได้เสด็จประพาสป่าและหลงเข้าไปในป่าลึกจนทำให้ได้พบกับนางมัทนา ดนตรีบรรยายถึงบรรยากาศในการประพาสป่า การควบม้าเพื่อการล่าสัตว์ รวมไปถึงการเลียนเสียงของธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในป่า

สังคีตลักษณ์ของกระบวนที่ 2 เป็นแบบรอนโด (Rondo Form) แบ่งได้เป็น A-B-A'-C-A'' โดยห้องที่ 1-17 จะมีลักษณะเป็นช่วงนำ ช่วง A เริ่มขึ้นในห้องที่ 18-52 ช่วง B เริ่มในห้องที่ 53-121 ช่วง A' เริ่มในห้องที่ 122-163 ช่วง C เริ่มในห้องที่ 164-204 และช่วง A'' เริ่มในห้องที่ 205-250

เริ่มด้วยช่วงนำจำนวน 17 ห้อง ในอัตราความเร็วอยู่ที่โน้ตตัวดำเท่ากับ 140 อยู่ในอัตราจังหวะ 2/4 ในช่วงนี้ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อให้เห็นถึงบรรยากาศในการประพาสป่าล่าสัตว์ ซึ่งพาหนะในการประพาสป่าในสมัยก่อนคือการขี่ม้า ผู้ประพันธ์จึงเลือกใช้ลักษณะของจังหวะในการเลียนเสียงของการควบม้ามาเป็นโมทีฟจังหวะที่สำคัญของกระบวน (ตัวอย่างที่ 5)

ตัวอย่างที่ 5 โมทีฟจังหวะควบม้า
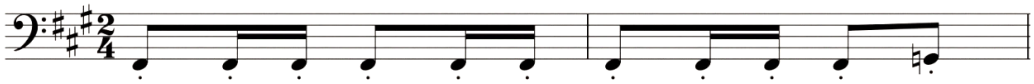
ห้องที่ 1 มีคำกำกับ Allegro โดยมีอัตราความเร็วอยู่ที่โน้ตตัวดำเท่ากับ 140 ห้องที่ 2 แนวไวโอลิน 2 บรรเลงโน้ต C# ในลักษณะของโน้ตเสียงค้าง (Pedal Note) ด้วยเทคนิคการทริล (Trill) ซึ่งในช่วงนี้ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อถึงเสียงของฝูงแมลงที่กำลังโบยบิน ในขณะที่แนวไวโอลิน 1 บรรเลงโดยใช้เทคนิคการใช้ส่วนไม้ของคันชักตีลงบนสาย (Col Legno) ด้วยช่วงเสียงสูง แนววิโอลาบรรเลงดีดสาย (Pizzicato) ในช่วงเสียงต่ำ ซึ่งในช่วงนี้ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อถึงเสียงของนกตัวเมียและนกตัวผู้ร้องขับขานกันไปมา มีทั้งเสียงสูงและเสียงต่ำ แนวเชลโลบรรเลงโมทีฟจังหวะควบม้าและแนวเบสบรรเลงดีดสายเพื่อส่งเสริมแนวเชลโล อาจกล่าวได้ว่าในช่วงนำนี้ผู้ประพันธ์ใช้การเลียนเสียงธรรมชาติโดยการใช้เทคนิคการบรรเลงต่าง ๆ ของเครื่องสายมาเป็นตัวสื่อที่สำคัญ เพื่อสร้างสีสันและเพื่อเป็นการปูบรรยากาศของเรื่องทำให้ผู้ฟังเห็นภาพตาม (ตัวอย่างที่ 6)

ตัวอย่างที่ 6 การเลียนเสียงธรรมชาติด้วยเทคนิคของเครื่องสาย (ห้องที่ 1-4)

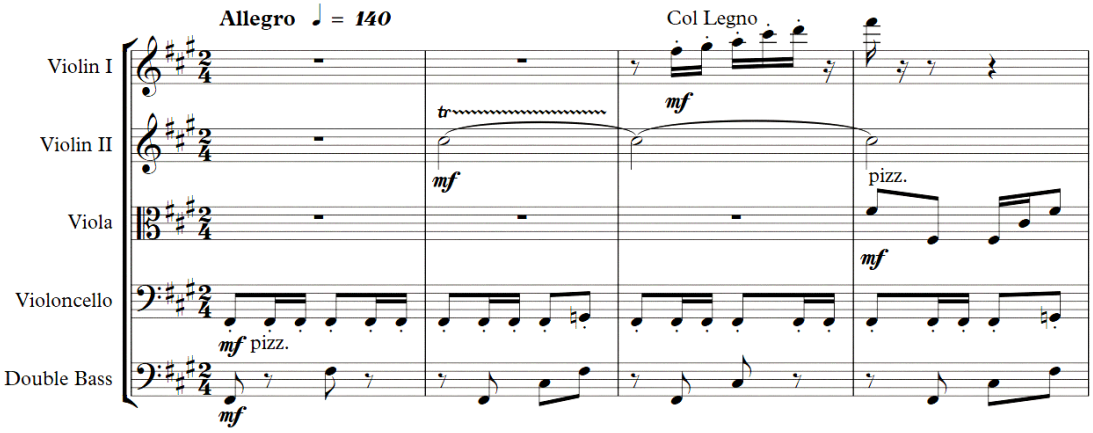

ห้องที่ 167 ช่วง C เปลี่ยนเป็นกุญแจเสียง C ไมเนอร์ ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบ Parallel key กับกุญแจเสียง C เมเจอร์ ในตอนท้ายของช่วง A' มีการเปลี่ยนอัตราจังหวะให้ช้าลง เป็นอัตราความเร็วตัวดำเท่ากับ 96 ห้องที่ 167 มีการบรรเลงแบบดีดสายในทุกแนวเสียงด้วยทำนองอย่างอิสระในแง่ของจังหวะ ทำให้เกิดเนื้อดนตรีแบบโพลีโฟนี (Polyphony) ในช่วง C นี้อาจกล่าวได้ว่าทำนองและจังหวะนั้น จะทำให้รู้สึกผ่อนคลายและสบายมากกว่าช่วง A และ B ที่ผ่านมาโดยในช่วง A และ B นั้น มีการใช้อัตราจังหวะเร็วอย่างต่อเนื่องเพื่อสื่อถึงการควบม้าล่าสัตว์ แต่ในช่วง C นี้ ผู้ประพันธ์ได้จินตนาการถึงการหยุดพักจากการควบม้า แต่ใช้การเดินเพื่อชมธรรมชาติต่าง ๆ ที่สวยงามในป่าแทน โดยใช้เสียงของการบรรเลงแบบดีดสายในทุกแนวเป็นตัวสื่อ (ตัวอย่างที่ 7)

ตัวอย่างที่ 7 การบรรเลงแบบดีดสายในทุกแนวเสียงด้วยทำนองอย่างอิสระในแง่ของจังหวะ (ห้องที่ 167-170)
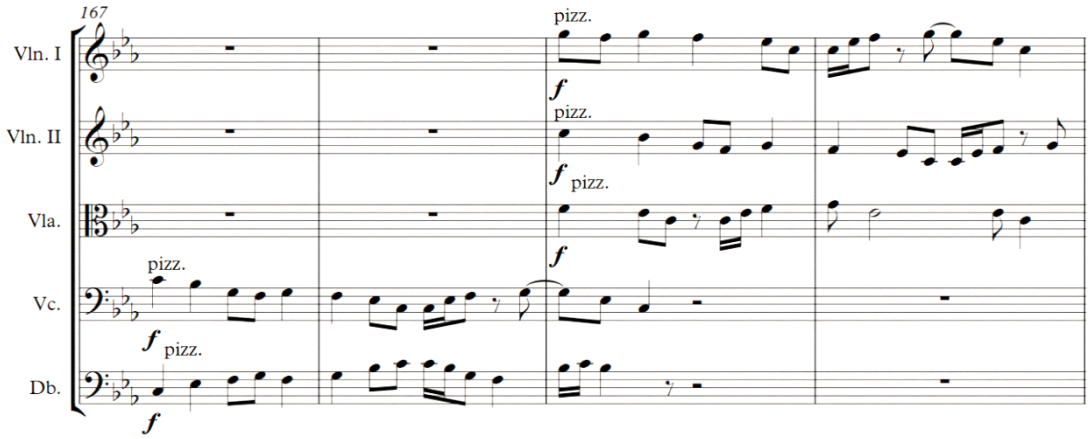
ห้องที่ 225 มีการใช้ลักษณะการข้ามจังหวะ (Cross Rhythm) โดยการใช้รูปแบบจังหวะต่างกันระหว่างแนว ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งด้านการเน้นจังหวะ ระหว่างแนวไวโอลิน 1 และแนวไวโอลิน 2 โดยแนวไวโอลิน 1 บรรเลงโน้ตเขบ็ตหนึ่งชั้นสามพยางค์ 3 ตัวภายใน 1 จังหวะ ในขณะที่แนวไวโอลิน 2 บรรเลงโน้ตแยก (Arpeggio) ด้วยโน้ตเขบ็ตสองชั้น 4 ตัวภายใน 1 จังหวะ ซึ่งเรียกว่าโน้ตสามต่อสี่ (ตัวอย่างที่ 8)

ตัวอย่างที่ 8 ลักษณะการข้ามจังหวะระหว่างแนวไวโอลิน 1 และแนวไวโอลิน 2 (ห้องที่ 225-228)

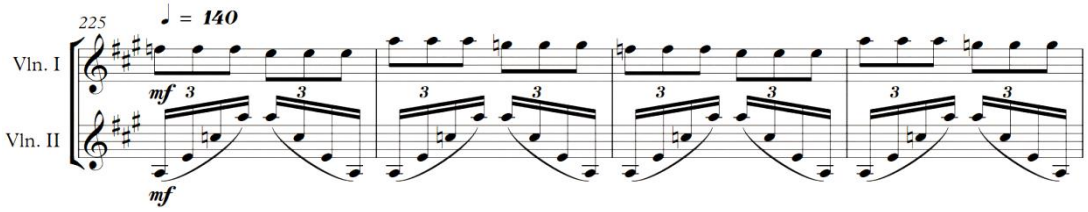

กระบวนที่ 3 ศรรักปักหทัย (Loving Heart Arrow)

พรรณนาถึงเหตุการณ์ในวรรณคดีตอนที่พระชัยเสนได้พบกับนางมัทนา และทั้งสองได้หลงรักกันในทันที ดนตรีบรรยายถึงบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสุข ความรื่นเริง และการเฉลิมฉลอง

สังคีตลักษณ์ของกระบวนที่ 3 เป็นแบบสามตอน (Ternary Form) แบ่งได้เป็น A-B-A’ โดยห้องที่ 1-16 เป็นช่วงนำ ช่วง A เริ่มขึ้นในห้องที่ 17- 54 ช่วง B เริ่มขึ้นในห้องที่ 55-115 และช่วง A’ เริ่มขึ้นในห้องที่ 116-173

ห้องที่ 21 ในกุญแจเสียง F เมเจอร์ ในอัตราจังหวะ 6/8 อัตราความเร็วอยู่ที่โน้ตตัวดำประจุดเท่ากับ 70 แนวไวโอลิน 1 รับหน้าที่บรรเลงทำนองหลักนำเข้ามา แนวไวโอลิน 2 บรรเลงทำนองรอง แนววิโอลาบรรเลงโน้ตเขบ็ตหนึ่งชั้นแบบสั้น แนวเชลโลบรรเลงด้วยโน้ตตัวขาวประจุดและแนวเบสบรรเลงดีดสายเพื่อดำเนินจังหวะ ในช่วงนี้ผู้ประพันธ์ต้องการสร้างบรรยากาศของกระบวนให้เป็นจังหวะเต้นรำที่ฟังสบายและผ่อนคลาย (ตัวอย่างที่ 9)

ตัวอย่างที่ 9 ทำนองหลักในกระบวนที่ 3 (ห้องที่ 21-24)
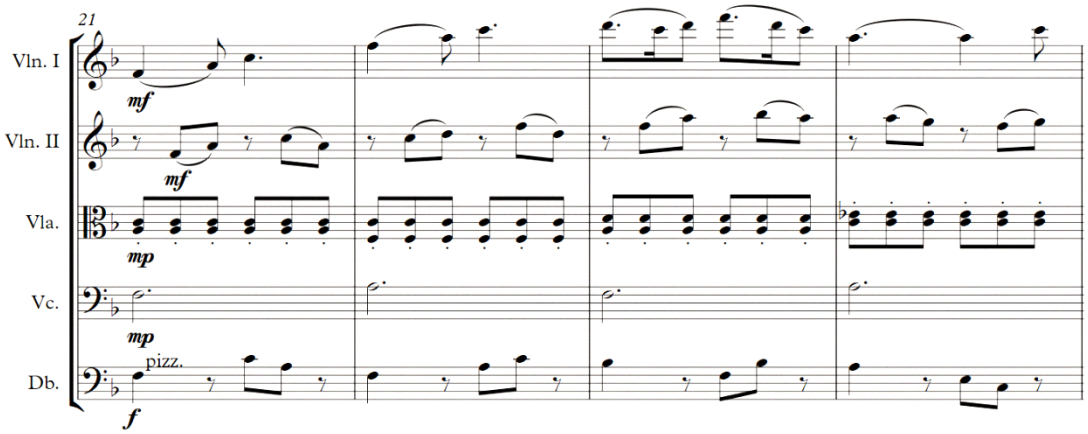
ห้องที่ 75 ผู้ประพันธ์มีการใช้เทคนิคการเน้นที่ไม่ปกติด้วยโน้ตออสตินาโต กล่าวคือ แนวไวโอลิน 1 บรรเลงโน้ตเสียงสูง และแนวไวโอลิน 2 บรรเลงโน้ตเสียงต่ำ มีลักษณะการบรรเลงเป็นคู่แปด แนววิโอลา แนวเชลโล และแนวเบสบรรเลงประกอบ โดยมีการเน้นจังหวะตรงกันในจังหวะยก ห้องที่ 75 และ 76 ทั้งแนวทำนองและแนวประกอบ ห้องที่ 77 และ 78 แนวทำนองและแนวประกอบมีการเน้นจังหวะที่สลับกันในจังหวะยก เพื่อเน้นจังหวะขัด ทำให้ผู้ฟังประหลาดใจและทำให้ผู้ฟังคาดคะเนในการเน้นได้ยาก (ตัวอย่างที่ 10)

ตัวอย่างที่ 10 เทคนิคการเน้นที่ไม่ปกติด้วยโน้ตออสตินาโต (ห้องที่ 75-78)
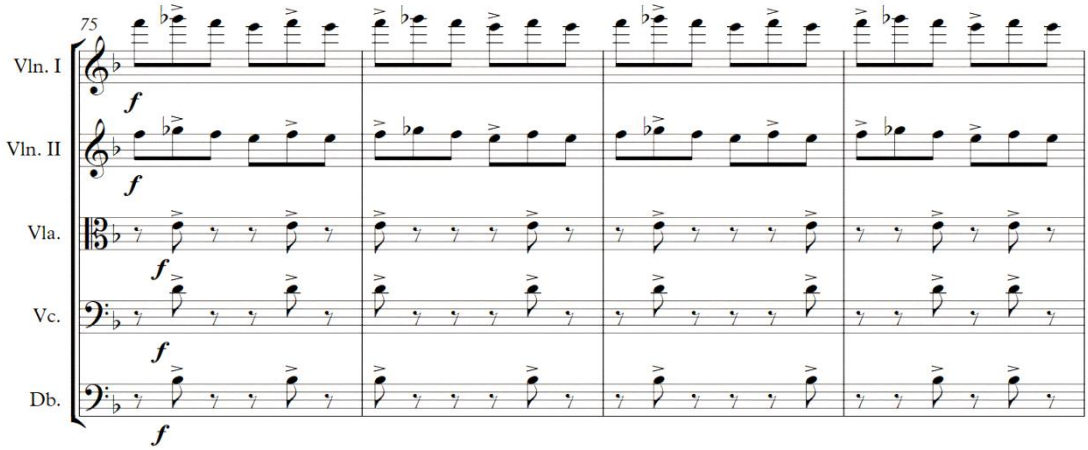
ห้องที่ 94 เป็นช่วงเดี่ยว (Cadenza) สำหรับแนวไวโอลิน 1 ซึ่งในช่วงนี้ผู้ประพันธ์ต้องการใช้ช่วงเสียงสูงของไวโอลินเป็นตัวสื่อถึงการรำพึงรำพันถึงความรักอันบริสุทธิ์ของนางมัทนา โดยช่วงเดี่ยวในแนวไวโอลิน 1 ห้องที่ 94 ถูกดัดแปลงจังหวะโดยการใช้เทคนิคการขยายส่วนโน้ต (Augmentation) จากทำนองหลักของกระบวนที่ 3 (ตัวอย่างที่ 11)

ตัวอย่างที่ 11 เทคนิคการขยายส่วนโน้ตในช่วงเดี่ยว (ห้องที่ 94-101)

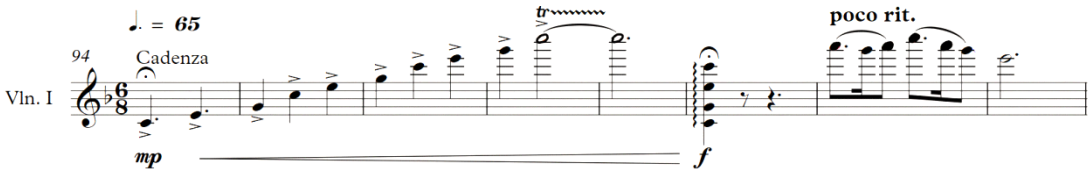

กระบวนที่ 4 อาลัยรักกุหลาบแดง (Mournful Love of Red Rose)

พรรณนาถึงเหตุการณ์ในวรรณคดีขณะที่นางมัทนาอยู่ที่เมืองของพระชัยเสน นางมัทนาถูกพระมเหสีกลั่นแกล้งและถูกใส่ความว่าเป็นชู้กับองครักษ์ พระชัยเสนหูเบาฟังความข้างเดียวจึงทรงเชื่อ และสั่งประหารนางมัทนา ดนตรีบรรยายถึงความโศกเศร้า ความผิดหวังกับสิ่งที่นางมัทนาได้พบเจอ

สังคีตลักษณ์ของกระบวนที่ 4 เป็นแบบสามตอน แบ่งได้เป็น A-B-A’ โดยห้องที่ 1-11 เป็นช่วงนำ ช่วง A เริ่มขึ้นในห้องที่ 12-61 ช่วง B เริ่มขึ้นในห้องที่ 62-188 และช่วง A’ เริ่มขึ้นในห้องที่ 189-211

เริ่มด้วยช่วงนำ จำนวน 11 ห้อง อยู่ในอัตราจังหวะ 4/4 อัตราความเร็วอยู่ที่โน้ตตัวดำเท่ากับ 65 มีคำกำกับ Lento อยู่ในกุญแจเสียง F ไมเนอร์ ในห้องที่ 1 เริ่มด้วยแนวเบสบรรเลงโน้ตตัว G ในลักษณะของโน้ตเสียงค้าง (Pedal Tone) หลังจากนั้นในห้องที่ 2 มีการบรรเลงโดยใช้เทคนิคการเลียน (Imitation) โดยเริ่มจากแนวเชลโล แนววิโอลา แนวไวโอลิน 2 และแนวไวโอลิน 1 บรรเลงเข้ามาทีละแนวตามลำดับ โดยจะบรรเลงห่างกัน 1 ห้อง และใช้ความเข้มเสียงที่เบาปานกลาง (Mezzo Piano) ในช่วงนี้ผู้ประพันธ์ต้องการสร้างบรรยากาศให้มีการเคลื่อนที่ไปอย่างช้า ๆ ด้วยความโศกเศร้าและสิ้นหวัง เพื่อเป็นการปูบรรยากาศของกระบวนเพื่อรอทำนองหลักที่จะกำลังเข้ามา (ตัวอย่างที่ 12)

ตัวอย่างที่ 12 เทคนิคการเลียน (ห้องที่ 1-5)

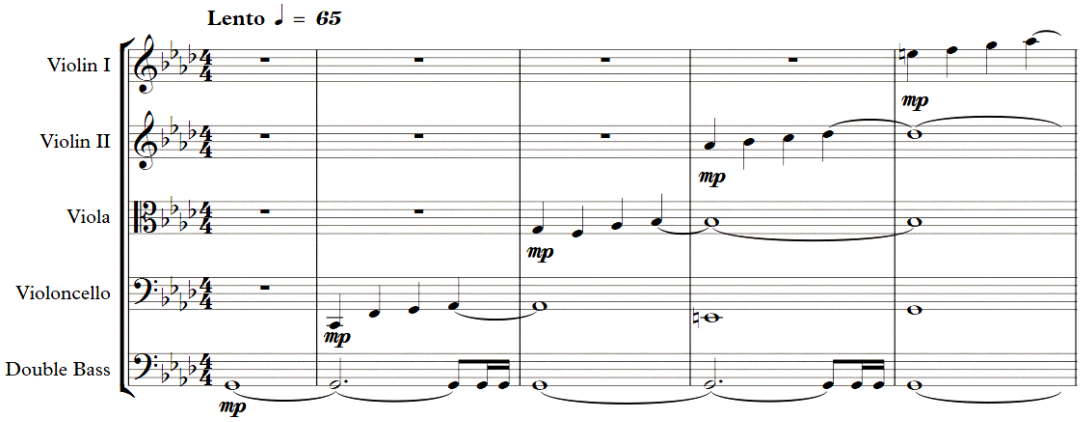

ห้องที่ 12 ทำนองหลักของกระบวนที่ 4 เข้ามาด้วยแนวเชลโล ซึ่งทำนองของแนวเชลโลในช่วงนี้ ผู้ประพันธ์ใช้สื่อถึงความโศกเศร้า ความเสียใจ และความผิดหวังที่นางมัทนาได้รับจากพระชัยเสน ทำให้ทำนองหลักในกระบวนที่ 4 นี้ มีความโศกเศร้าและผิดหวังแฝงอยู่ในตัวทำนอง รวมถึงอารมณ์โดยรวมของกระบวนที่ 4 ในขณะที่แนวเชลโลบรรเลงทำนองหลักอันโศกเศร้าอยู่นั้น แนววิโอลาบรรเลงโน้ตตัว A♭ ในลักษณะของโน้ตเสียงค้าง ในขณะที่แนวเบสบรรเลงออสตินาโตด้วยโน้ตตัว G ซึ่งเกิดเป็นคู่เสียง 2 ไมเนอร์ ซึ่งเป็นคู่เสียงกระด้าง เป็นการสนับสนุนแนวทำนองที่มีความโศกเศร้าในแนวเชลโล (ตัวอย่างที่ 13)

ตัวอย่างที่ 13 ทำนองหลักของกระบวนที่ 4 (ห้องที่ 12-15)
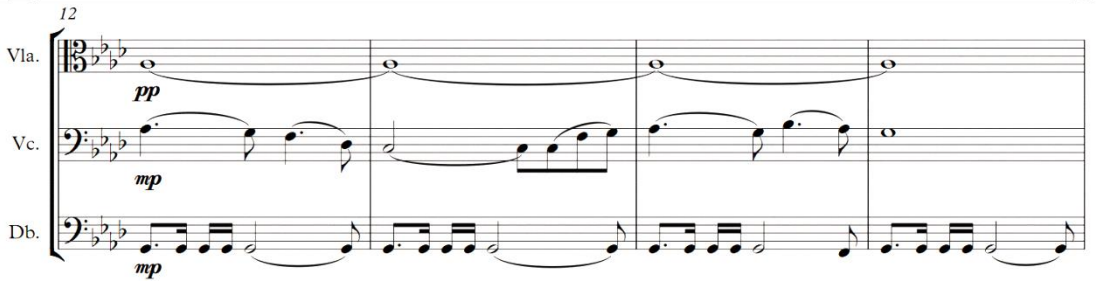
ห้องที่ 29 จังหวะมีการเคลื่อนที่เร็วขึ้น เนื่องด้วยผู้ประพันธ์มีการเปลี่ยนการบรรเลงของแนวเบสจากการสี มาเป็นการดีดสายด้วยโน้ตเขบ็ตหนึ่งชั้นเป็นทำนอง ในขณะที่แนวเชลโลบรรเลงทำนองหลักของกระบวนที่ 4 คงอารมณ์เศร้าไว้ ใช้การบรรเลงลักษณะเสียงแบบต่อเนื่อง ในขณะที่

ทำนองของแนวเบสจะให้ความรู้สึกสนุก ร่าเริง และกระชับมากกว่า โดยใช้การบรรเลงด้วยลักษณะเสียงแบบสั้น อีกทั้งทำนองของแนวเบสที่บรรเลงด้วยการดีดสายนี้ จะถูกซ้ำไปมาในกระบวนที่ 4 นี้อีกหลายครั้ง เพื่อสร้างความขัดของทำนองหลักที่ให้อารมณ์ความรู้สึกสวนทางกันเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่นางมัทนาเกิดความรู้สึกกลับไปกลับมา รู้สึกสนุกบ้าง เศร้าบ้างภายในจิตใจ (ตัวอย่างที่ 14)

ตัวอย่างที่ 14 ทำนองของแนวเชลโลและแนวเบสที่ให้ความรู้สึกสวนทางกัน (ห้องที่ 29-32)
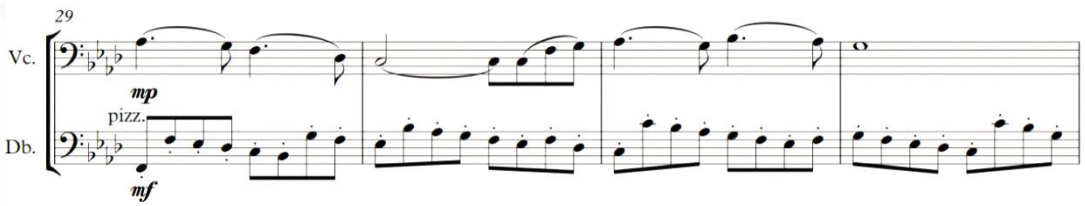
สรุปและอภิปรายผล

บทประพันธ์เพลงนี้ เป็นการสร้างสรรค์บทประพันธ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยการนำวรรณคดีในเรื่องมัทนะพาธามาเป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่อง โดยจุดเด่นของบทประพันธ์เพลงมหาบัณฑิตนิพนธ์ *“มัทนะพาธา”* คีตวรรณกรรม วงเชมเบอร์ออร์เคสตรานี้ เป็นบทประพันธ์ใหม่แบบดนตรีพรรณนา ที่มีสำเนียงไทยผสมผสานดนตรีตะวันตก โดยได้สร้างทำนองจากบันไดเสียงเพนตาโทนิก เพื่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะตัวและร้อยรับกับเนื้อหาในวรรณคดีไทย

โครงสร้างของบทประพันธ์เพลง มี 4 กระบวน คือ ช้า-เร็ว-เร็ว-ช้า ตามแบบแผนที่เหมาะสมกับเรื่องราวที่ผู้ประพันธ์ต้องการที่จะนำเสนอ องค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในบทประพันธ์เพลง ได้แก่ การเลือกใช้ทำนองหลักในแต่ละกระบวน การใช้ขั้นคู่เสียง ช่วงเสียง และการประสานเสียงด้วยบันไดเสียงและโมดต่าง ๆ ตลอดจนการใช้กลุ่มจังหวะซ้อน ตามความเหมาะสมของเรื่องราว

ท้ายสุดนี้ ผู้ประพันธ์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทประพันธ์เพลงนี้ จะเป็นบทประพันธ์ที่มีคุณค่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สำหรับวงเชมเบอร์ออร์เคสตราที่มีสำเนียงไทยโดยถ่ายทอดผ่านเครื่องดนตรีตะวันตกบทใหม่และมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้ฟังเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของบทประพันธ์เพลงในวรรณคดีที่ทรงคุณค่าต่อไป

บรรณานุกรม

ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร. *ซิมโฟนีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2560.

————. *จิตวิญญาณแห่งอาเซียน สำหรับวงเปียโนควินเท็ท.* กรุงเทพฯ: ธนาเพรส, 2561

ณัชชา โสคติยานุรักษ์. *การเขียนเสียงประสานสี่แนว.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ณัชชา พันธุ์เจริญ. *ทฤษฎีดนตรี.* พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: เกศกะรัต, 2559.

————. *ศัพท์ดนตรีปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เกศกะรัต, 2553.

นรอรรถ จันทร์กล่ำ. *สยามดุริยางค์เครื่องสาย.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2560.

ภาสกร เกิดอ่อน และคณะ. *ภาษาไทยวรรณคดีและวรรณกรรม.* กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2551.

วรพัฒน์ ภูริปัญญวานิช และวีรชาติ เปรมานนท์. “บทเพลงชุดสำหรับออร์เคสตรา.” *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 4, 1 (2560): 103-107.

ศศี พงศ์สรายุทธ. *ดนตรีตะวันตก ยุคบาโรคและยุคคลาสสิค.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

Benjamin, Thomas, Michael Horvit, and Robert Nelaon. *Techniques and Materials of Music from the Common Practice Period Through the Twentieth Century. 7th* ed. Belmont, CA: Thomson Higher Education, 2008.